

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**De Ivstitia Et Ivre Libri Decem, Reuerendi P. F. Dominici
Soto, Segobiensis, Ord. Præd. Theologi præclariss.**

Soto, Domingo de

Venetiis, 1608

Qvaestio I. De iure.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38878

FR. DOMINICI SOTO
 SEGOBIENSIS, THEOLOGI,
 ORDINIS PRAEDICATORVM.

Liber Tertius de Iustitia & Iure.

P R O E M I V M:

AD Iustitiam, de cuius virtute praesens a nobis opus institutum est, ius pertinet, quapropter de Iustitia & Iure illud inscriptum est. Ius autem bifariam, ut in fronte primi Libri dicebamus, vsurpatur, videlicet & pro rationis regula, prudentiaque; dielamine, per quam regulam aequitatem iustitia perpendimus, quales sunt leges. Praeterea pro aequitate ipsa quae obiectum est Iustitiae, nempe quam Iustitia in rebus constituit. Igitur cum de iure priori modo, hoc est de legibus, duos haecenus libros absolutos dederimus, subsequitur, ut ad definitionem Iustitiae propius accedentes, de iure dicamus, posteriori modo accepto nomine, utpote per quod eadem constituitur, est Iustitiae definitio. Continet enim liber praesens, ordine tertius, iustitiae tractatum in genere, eiusque divisiones in legalem & particularem, inque distributivam & commutativam, priorumque eius speciem scilicet distributivam, vbi de acceptione personarum disputamus. Quam materiam edisserit Sanctus Thomas 2. 2. q. 57. & infra.

Gemina acceptio iuris.

Partitio libri.

S. Tho.

QVAESTIO PRIMA, DE IVRE.

S. Thom. 2. 2. quaest. 57.

A R T I C V L V S P R I M V S.

Utrum ius sit obiectum iustitiae.

Primū arg. par. in neg. tuer. Aristot. Secūdu arg. Auguf.

Varitur ergo primo, verum ius sit obiectum iustitiae? Et arguitur à parte negatiue ex verbo Celsi Iurifcon. vlti lib. 1. de Iust. & iure. Ius est ars boni & equi, ars enim non est obiectum virtutis iustitiae, quae est in voluntate, sed per se virtus intellectualis, vt 6. Ethic. auctor est Aristot. Secundo, iustitia praecipue nos Deo subiicit, secundum illud Aug. in lib. de moribus Eccl. Iustitia est amor tantū Deo seruienti: ob hoc bene imperans ceteris, quae homini subiecta sunt ius autem ad di-

uina non pertinet ad humana. Sic. n. Isid. 5. c. 2. distinguit inter fas & ius, quod fas sit lex diuina: ius autem humana, ergo ius non est obiectum iustitiae. In contrarium autem est tam idem Isidorus quam Philosophus, ait enim ille ibidem, quod ius dictum est quasi iustum. Et refertur dist. 1. can. ius. Et Philosophus in principium 5. Eth. Omnes inquit talem habitum volunt dicere iustitiam, à quo operatiui iustorum sunt.

Isidor.

Aristot.

Diuisio iustitiae Philo'sophus.

In vestibulo istarum quaestionis primum omnium supponendum est iustitiam vno modo accipi generali nomine pro virtute. Sic

Sic

SOTO
 IURE
 QVAESTIO
 PRIMA
 DE IVRE
 ARTICVLVS
 PRIMVS

Sic enim acceptam Philosoph. 5. Ethic. c. 1. appellat illam totam virtutem. Vnde & iustus idem est quod studiosus quicumque sit insignis virtute. Et ratio amplissimi huius significatus est, quod in omni virtute exat obedientia ratio legi debet. Quidquid autem rationem debiti claudit, iustitia formam induit. Quo vtiq; significato accepit Christus Mat. 5. & iustitie nomen. Nisi abudauerit iustitia vestra, &c. Et, Attendite, ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus. & Paul. 1. ad Tim. 1. Iusto non est lex posita, Atq; hoc pacto non tractamus hoc de iustitia, neque habet peculiaris obiectum, sed suum cuique virtuti est proprium, nempe id quod legitimum est, sed accipitur vt est particulari virtuti moralis atque vna quatuor cardinalium, cuius officium est facere iustum. Secundo, ne quis nobis ordinis peruerfionem improperet, quod prius de iustitia quam de iure dicendum nobis esset, noverit, doctrinam esse Arist. 2. de anima, tex. 33. quod qui de potentia vel habitu tractaturus est, exordium auspicari debet ab obiecto, vnde habitus speciem fortitur, & per id quod describitur debet, vt qui de sensibus disputationem init, prius debet de sensibili disputare. Oculum enim non per hoc proprie definitur quod sit sensus sic aut sic compositus sed quod sit sensus percipiendi colores, & pariter auditus quod sit sensus percipiendi sonum, & terra est instrumentum secundum ligna, & temperantia, habitus quo recte delectabilibus tactus vtimur. Pari ergo modo loco citato 5. Ethic. Arist. definit iustitiam per iustum, nempe quod ab habitu quo iustum volumus & iustum operamur. Et Vlpianus. ff. de iustitia & iure. Iustitia est, inquit, constans & perpetua voluntas ius suum vnicuique tribuens. Cum ergo iustitia per ius definiatur, merito à iure est nobis proficiscendum. His ergo prehabilis ad questionem vnica conclusio respōdetur. Ius est obiectum iustitie. Conclusio ex auctoritatibus Isidori, & philosophi, & iuriconsulti modo citatis appellantium ius, iustum illud, quod iustitia in rebus consistit, satis constat, nihilo secius ratione amplius demonstratur quæ sumitur ex differentijs iustitie à reliquis virtutibus. Sunt enim ordine tres. Prima, quod cum proprium si omnia virtutum rectum perficere opus rectitudo tamen reliquarum virtutum existimatur in ordine ad ipsum agen-

tem, iustitia vero in ordine ad alterum. Et ratio est quod iustitia est virtus ordinans habentem ad alium, & ratioque vero ipsum ordinant ad seipsum. Exempli gratia, Temperantia versatur circa rectum vsum delectabilium tactus, & ideo ponit medium inter duas effectiones ipsius temperati, scilicet in ciborum venereorumque vsum à ratione exhorbiter, neque vero minus sumat quam sustentatio vite postulat. Et pariter fortitudo inter timorem & audaciam modum constituit. Iustitia vero facit qualitatē inter debentem, & alterum, cui quidpiam debet. Et si vterque, nostrum habeat quinque mutuo vero mihi dediisti vnum, cuius causa tantum habes quatuor, ego vero sex, iustitia postulat vt tibi vnum refundam, vt vterque nostrum habeat quinque, quod est medium inter quatuor & sex. Pari modo, si uas mihi operas locasti iustitia postulat vt merces mea eadem adquet. Quocirca & res due iustificari dicuntur, dum adacquatur, utputa cum architectus lapidem ad normam iustificat, & furor calcem ad pedem. Secunda ex hac nascitur differentia, quod in materia reliquarum virtutum nihil vere ac legitime censetur rectum, nisi respectu agentis, Exempli gratia, Si avarus parca vtatur mensa, non vt temperat, viuat, sed ne pecuniam dispendat, opus illud non censetur rectum, neque virtuti ad mensuratum. Si vero debitor quantum aeris debet, tantum creditori persoluat, sinistra tamen intentione, nempe vt illud dilapidet, vel si gladium quem in deposito habet, domino restituat, sciens in malum vsum esse ab illo repetitum, tunc tale opus iustum simpliciter censetur, quia est debito æquale, licet non sit opus virtutis, neque qui soluit, sit studiosus. Atqui ex hac rursus exoritur tertia differentia, nempe quod merito Doctores virtuti iustitie per se obiectum adscribunt quod ius appellant & iustum, non autem reliquarum ulli, eo videlicet, quod in virtute iustitie iustum ipsum ex natura constituitur, in reliquis vero non nisi ex recta intentione agentis. Quapropter D. Thom. (quod meditate considerandum est) tractatus aliarum virtutum, nimirum fortitudinis aut temperantie, non ab earum obiectis exorditur, sed à virtutibus quæ faciunt rectitudinem in opere, tractatum vero iustitie ab obiecto, quod in rebus ipsis consistit.

Paulus.

Solutio
tacite
obiectionis
Aristot.

Rō qd
dicitur

Primi
differen-
tiam
distinguit
genuiter
dicitur
tertium
virtutum

Primi

Primi

Secundi
dicitur

Secundi

Secundi

Terti
dicitur

Terti

S. Tho.

Ad pri-
mū qd
dicitur
Reclli-
tur Bu-
tiam.

Affte. Quia verò in alijs virtutibus non tã proprie dicitur obiectum, quam materia circa quam versatur virtus, vt materia fortitudinis est periculum belli, & materia temperantia, delectabilia tactus: in quibus virtus medietatem inter duos affectus cõstituit, sed virtutis iustitiæ, propriè est obiectum, æqualitas ipsa rerum, in quam virtus tendit, sicut vitus in colores. Habemus ergo conclusionem quod ius est obiectum iustitiæ. Veruntamen non desunt, qui hoc discrimen superficie tenus cernentes impugnent. Buridanus inquam quinto Ethicor. quæst. prima aduersus hanc doctrinam sic inurgit. Aut loquitur, inquit D. Tho. de rectitudine operis quatenus est rectitudo virtutis, aut de eius rectitudine absolute, licet non fiat à viri utie. Si priori modo, tunc vti officia aliarum virtutum, sic neque opus iustitiæ rectum est nisi in ordine ad agentem. Docet enim Arist. 2 Ethic. c. 4. nullum esse opus virtutis nisi fiat ex electione propter legimum finem, quare, vt modo dicebamus, qui gladium reddit verò domino, vt homicidium faciat non studiosus, si verò loquatur de operis rectitudine absolute, non quatenus à virtute proficitur, tunc in materia quoque aliarum virtutum eiusmodi reperitur rectitudo sine ordine ad agentem, vt si quis per hypocritam ieiuniorum legem obierit, aut propter vanam gloriam strenuè se gerat in bello. Respondetur, tamen differentiam constitui in rectitudine absolute considerata. Et est hæc, quod cum rectitudo iustitiæ in rebus ipsis natura sua sit reperibilis, qui soluit æquale debito mala intentione & sine, facit quidem opus iustum, cum ius alteri suum tribuat, licet non sit iustus id est studiosus, quia non operatur quãdo, vbi, & quomodo oportet. In reliquis verò virtutibus, si vnã quamlibet tollat virtutis circumstantiam, nulla restat moralis rectitudo, hoc est, ieiunium illud non erit opus temperatum, neque aggressus in bello, opus strenuum, quia talia opera non habent aliam rectitudinem quam in ordine ad virtutis habitum.

ri quod refertur dicitur. I. Ius generale nomen est lex autem iuris species. At vero qui hoc negat, veritati se auctoritate omnium armata, contrarium obiecit. Enimverò quod Philoſophus appellauit iustum vbi dixit iustitiam esse habitum iustorum effectricem, Iuriconsultus planè nuncupauit ius dicens, iustitiam esse virtutem ius suum cuique tribuendam. Si ergo iustitia facit ius & iustum, quis abnuat ius esse obiectum iustitiæ: Immo crederem per a p o copen, hoc est per amputationem syllabæ in fine dictionis, uitum, dictum esse, ius sicut pro eo quod, potestis, dicimus, potest. Vnde Graecè Δικαιο idem promiscuè significat, quod iustitia, & ius. Quare idem ipse Iſidorus eodem loco statim subdit, ius dictum esse quia iustum est. Quapropter lex ipsa ideo dicitur iusta, quia iustum in rebus constituit.

At verò quoniam officiorum artificiariorumque nomina ad significandum quoque artes transferuntur, sicuti nomen medicinae, quæ est res per artem composita, ad artem ipsam accommodatur, nomen iurii denotatum est, primum ad significandum artem cognoscendi quidnam sit iustum, & exinde rursus ad significandum ege. Cõueniendum namque tibi est idem esse censere artem boni & æqui, & legem art. n. non est distamen, sed scientia potius moralis, qualis est in iuriconsultis ad inuestigandum quidnam æquum sit lege sancire: Lex autè est regula prudentie, seu dictamen practicum inde constitutum, puta, fac ne facias, quæ quidem est in principe. vt libro primo, quæstio 1. declarauimus. Quocirca vbi ait Iſidorus legem esse iuris speciem, nõ accipit speciem quasi quid generi directè subiectum, vt est homo animalis, si quidem subdit, ius id esse quod iustum, sed quia est regula præceptioque iuris scriptæ. Ius enim aliud est naturale menti nostræ inditum, atque aliud scriptum, & secundum Iſidorum lex est constitutio scripta: Et per hoc detegitur sensus verborum Celsi, ius est ars æqui & boni. Vbi hallucinatus Accursius, ait non idem esse æquum quod bonum, fingens nescio quid discriminis inter illa membra, cum tamen equum & bonum, vt doctè illic. Iudæus adnotauit, & nos supra libro. quæstio 6. artic. vlt. declarauimus, loco simplicis nominis accipiatur, pro quod est τριμετα, puta legis interpretatio, de Iust. & Iu. N. tauo,

Nõ sũt idẽ lex & ars boni & æqui.

SOTO
IURE
CIVILI
DIE
15

Burid.
Rõ Buridani
contra
duum
Thom.

Aristot.

Solutio
rationis
facta.

Tertio
dicitur.

Ad pri
mũ arg.
Burid.
Rectitudi
tur Buridani.

ratio, casu quo palam est legislatorem si adesse noluisse legem secundum scripturam rigorem seruari, vt collegitur ex l. nulla, ff. de legibus. Nam leges non possunt in omnes singulares casus prospicere, vt habetur l. neque leges, & l. non possunt eod. tit. Quo fit, vt cum ait Iuriconsultus ius esse artem boni & aequi ius, accipiatur, nō pro scripto, sed pro naturali, vt pote quod est in natura faciens contra verba scripti iuris mentem eius seruat illam, in qua ius naturale conseruatur. Quare ars aequi & boni idem est quod ars tuendi naturale ius, vbi scriptum apparet iniquum. Habetur enim iusti. de success. libr. 3. r. Prætoris editio hæc legis iniquitas emendata est & ff. quod quilibet sit & cap. l. si quis, ait. Vlpianus. Si quis iniquum ius aduersus aliquem impetrauerit, ipse eo iure vtatur. Vnde etiam illud emanauit axioma. Summum ius summa iniuria. Atqui ex his ipsis que dicta sunt, colligitur intellectus Vlpiani in eadem lege, vbi ait. ius a iustitia appellatum est. Enimvero si ius pro obiecto iustitiae, vt dictum est, accipias, falsum quidem est. Nam potius e conuerso iustitia dicitur à iure: quando quidem habitus ab obiecto fortitur speciem. Præterquam quod per grammaticorum regulam longior dictio a breviori deriuatur. Accipit ergo Iuriconsultus ius pro parte & scientia de iure naturali iudicandi. Illa enim ob id nascitur ex iustitia, quod ille solus, qui iustus est, prudentia viget, vt ait 6. Ethic. Arist. ad recte agendis iudicandum. Vt ergo dictorum faciamus epilogum, ius est in rebus: ars vero aequi & boni in intellectu docente iustum operari, sicuti ars fabrilis. Sed lex est regula intellectus practici per prudentiam constituta, atque adeo ratio iusti, hoc est factiua & constitutiua iustitiae denique virtus voluntatis, quæ secundum legem iustum in rebus constituit. Quo fit, vt cum dicitur ius alicui reddi, non alter accipitur, quam vt est obiectum iustitiae. Tamen si S. Thom. non nihil discriminis inter noscat nempe quod ius reddere, sit sententia in fauorem alicuius pronuntiare, siue secundum rei veritatem, siue secundum veritatem iniquum sit. Quod autem subdit, ius quoque accipi pro tribunali loco, vt dum reus dicitur in iure comparere, forte ex Paulus Iuriconsulto accepit, qui l. pen. ff. de iu-

stit. & iure ait: ius accipi pro loco. Nescio tamen an satis apte dictum sit: nam quando quis dicitur de iure comparere, eodē modo videtur ius accipi, quo quando dicitur in ius vocari: in ius autem uocari, vt ait Iuriconsultus, ff. de in ius vocando, est iuris experiendi causa vocari, nempe ut actor rei nomen diferens, experiatur an ius sibi patrocinetur, vbi ius accipitur pro iure ipso vel pro lege.

Ad secundum argumentum respondetur Augustinū. vbi ait iustitiam esse amorem Deo seruientem, non denotare iustitiam substantiam: imo uero cum Deo æquale reddere nemo possit, nulla est inter nos & Deū propria ratio iustitiae, sed dicitur iustitiam esse amorem: ex amore seruienti Deo nasci, & ad eundem tendere finem. Quapropter, fas idem est quod pium & religiofum: nempe sibi dignum: quod quid excellens est, quam iustum.

ARTICVLVS II.

Virum diuisio iuris in ius naturale & positium sit generi congruens

Postquam visum est quidnam sit ius, sequitur de ius diuisione, vtum congruē hoc genus ius, in has duas species, naturale, scilicet & positium, diuidatur. Et arguitur a parte negatiua: Nullum est in hominibus ius naturale, ergo diuisio supponit falsum. Probatur antecedens: Ius naturale est immutabile atque idem apud omnes, vt habetur distinctione prima canonis naturalis; in rebus autem humanis nihil est immutabile: quia omnia humana in aliquibus casibus deficiunt, ergo nullum est ius naturale.

Secundo arguitur: Nullum est ius positium: ius enim positium est quod humana uoluntate & arbitrio ponitur: vt 5. Ethicor. cap. 7. ait Philosophus & eadem distinctio. Isidorus: vbi inquit ius civile esse quod quilibet populus sibi constituit. Ex hoc autem quod humana uoluntate ponatur, non sequitur id esse rectum, atque adeo neque ut sit ius: ergo nullum est ius positium. Tertio: Ius diuinum neque positium est, cum humana auctoritati non innaturatur, neque uero naturale: quia na-

Vlpiani sensus.

Epilogus ante dictorum.

S. Tho.

Aristo

Primus secundum tam

Secundum

Conclusio prima. Probatio.

Primo argu

Secundum

Aristo

Tertio

quia na-

turam excedit, ergo diuisio non est sufficiens in contrarium autem est auctori Philosophi loco citato 5. Ethic. 7. ubi ius positium, puta civile, diuidit in naturale & positium, quod appellat legitimum.

Hic primò omnium nosse oportet eisdem profus diuisionibus ius distribui, siue illud pro lege accipiat, siue pro iusto, quod est iustitiae obiectum: nam ex iure, quod iustitiae obiectum est, & iustitia rationem habet virtutis, & lex rationem regulæ. Quapropter cuncta, quæ lib. 1. q. 5. de diuisionibus iuris accepit pro lege, dicta sunt, & in hunc quoque locum competunt, ac perinde breuior hic erit disputatio. Secundo & hic quoque obseruandum, quod ius non statim ex æquo, vt fere iuris peritorum schola arbitratu diuidendum est in tria scilicet in ius naturale: & gentium, & civile licet id Isidorus videatur censere, vt sequenti articulo patebit. Neque vt alij putant, in quatuor, scilicet in hæc tria, & ius diuinum. Sed hæc diuidendi consulas, vis, vt commune est ad diuinum & humanum, diuiditur in duo scilicet naturale & positium, & pariter ius diuinum, ac deinde ius positium humanum, in ius gentium & civile. Vnica ergo conclusio ad quæstionem respondet: Ius primò diuiditur in naturale & positium. Probatur conclusio: Ius seu iustum, idem, est quod æquale & adæquatum, hoc autem fieri non potest nisi altero duorum modorum, videlicet aut ex natura rerum, aut ex conditio humanæ voluntatis, dimitamus enim tantisper diuinam legem, de qua statim similiter censebimus. Exempli gratia: Vt qui aliquid credit recipit tantundem restituat, natura docet, & ideo ius naturale est, sicut & quod femina viro generationis gratia adiungatur. Quod autem frumenti modus quinque sic lis vaneat, certè non natura fecit, sed humanum condidit, puta reipublicæ consensus aut principis. Nam cum adorationem legis vis requiratur coercitiua, non omne condidit vim nanciscitur legis, sed quod est reipublicæ. Vnde quod priuatim inter ciues intercedit, non lex, sed pactum est. Pari modo, quod consanguinei in quarto gradu matrimonium incant, natura non vetuit, sed humana voluntas. Cum ergo his tantum duobus modis vsu venire possit æquum & iustum, sit

vt duo membra genus ipsum iuris absoluant, Igitur cum aulis ius naturale esse illud, quod est à natura, bifariam id intelligito, nempe & à natura id docente, & ab eadem ipsum instigante. Vnde Vlpia l. 1. ff. de iusti. & iur. lus, inquit, naturale est commune omnium: eo quod vbique institutum naturæ, non constitutione habetur aliqua. Vbi è regione opponens naturalem institutum & constitutionem, nostram bimembrem diuisionem insinuat. Eodemque refertur Ciceronis diuisio lib. de Inuentis: Naturale ius est, quod nobis non opinio, sed quædam innata vis affert. Omnes itaque definitiones istæ per causam efficientem constituuntur. At verò Arist. 5. Ethic. capite iam citato, per causam id formalem philosophico more definit, dicens: Ius naturale est, quod vbique eadem vim habet, & non quia videtur: id est quod vbique natura sua necessarium est, & nõ quia humano iudicio & arbitramento ponitur. Etenim vt qui decem accepit, totidem reddat, non est iustum, quia hominibus ita estimatum: sed natura sua, sicut ignis est calidus, quod autem frumentum tantum vendatur, vinum verò tantum, atque hoc vitium tali vindicetur supplicio, & hoc aut illud offeratur sacrificium, & similia non natura, sed humana voluntas iustum fecit. Quare ait illi Philosoph. iustum legitimum a tequam essent positum, nihil referre, sed postquam positum est. In summa, diuisio hæc præfens, in idem cum illa coincidit, qua Doctores distinguunt, alia esse vel iusta quia bona, vel prohibita, quia mala alia verò vel bona, quia iusta, vel mala, quia obiectio prohibita. Offert se nihilominus non nihil ambiguitatis circa definitionem illam iuris naturalis per causam efficientem: Si enim ius natura est, quod natura docet, nõ illud posset ignorare, & tamen multa sunt de iure naturæ, quæ barbaræ gentes ignorant: vt fornicatione simplici ex concilio apostolico adnotauimus, Act. 5. quæ ideo prohibita fuit conuersæ gentilitati, ne per ignorantiam excusarentur. Rursus: Si ius naturæ est illud ad quod natura instigat, si ius omne naturale esse necessarium, quod tamen videtur esse falsum, cū super aliquo, vt supra diximus, dispensari possit. Ad horum prius respondetur, quod in obiecto non quicquid natura docet, omnes castionem

Primò dem profus diuisionibus ius distribui, siue illud pro lege accipiat, siue pro iusto, quod est iustitiae obiectum: nam ex iure, quod iustitiae obiectum est, & iustitia rationem habet virtutis, & lex rationem regulæ. Quapropter cuncta, quæ lib. 1. q. 5. de diuisionibus iuris accepit pro lege, dicta sunt, & in hunc quoque locum competunt, ac perinde breuior hic erit disputatio. Secundo & hic quoque obseruandum, quod ius non statim ex æquo, vt fere iuris peritorum schola arbitratu diuidendum est in tria scilicet in ius naturale: & gentium, & civile licet id Isidorus videatur censere, vt sequenti articulo patebit. Neque vt alij putant, in quatuor, scilicet in hæc tria, & ius diuinum. Sed hæc diuidendi consulas, vis, vt commune est ad diuinum & humanum, diuiditur in duo scilicet naturale & positium, & pariter ius diuinum, ac deinde ius positium humanum, in ius gentium & civile. Vnica ergo conclusio ad quæstionem respondet: Ius primò diuiditur in naturale & positium. Probatur conclusio: Ius seu iustum, idem, est quod æquale & adæquatum, hoc autem fieri non potest nisi altero duorum modorum, videlicet aut ex natura rerum, aut ex conditio humanæ voluntatis, dimitamus enim tantisper diuinam legem, de qua statim similiter censebimus. Exempli gratia: Vt qui aliquid credit recipit tantundem restituat, natura docet, & ideo ius naturale est, sicut & quod femina viro generationis gratia adiungatur. Quod autem frumenti modus quinque sic lis vaneat, certè non natura fecit, sed humanum condidit, puta reipublicæ consensus aut principis. Nam cum adorationem legis vis requiratur coercitiua, non omne condidit vim nanciscitur legis, sed quod est reipublicæ. Vnde quod priuatim inter ciues intercedit, non lex, sed pactum est. Pari modo, quod consanguinei in quarto gradu matrimonium incant, natura non vetuit, sed humana voluntas. Cum ergo his tantum duobus modis vsu venire possit æquum & iustum, sit

vt duo membra genus ipsum iuris absoluant, Igitur cum aulis ius naturale esse illud, quod est à natura, bifariam id intelligito, nempe & à natura id docente, & ab eadem ipsum instigante. Vnde Vlpia l. 1. ff. de iusti. & iur. lus, inquit, naturale est commune omnium: eo quod vbique institutum naturæ, non constitutione habetur aliqua. Vbi è regione opponens naturalem institutum & constitutionem, nostram bimembrem diuisionem insinuat. Eodemque refertur Ciceronis diuisio lib. de Inuentis: Naturale ius est, quod nobis non opinio, sed quædam innata vis affert. Omnes itaque definitiones istæ per causam efficientem constituuntur. At verò Arist. 5. Ethic. capite iam citato, per causam id formalem philosophico more definit, dicens: Ius naturale est, quod vbique eadem vim habet, & non quia videtur: id est quod vbique natura sua necessarium est, & nõ quia humano iudicio & arbitramento ponitur. Etenim vt qui decem accepit, totidem reddat, non est iustum, quia hominibus ita estimatum: sed natura sua, sicut ignis est calidus, quod autem frumentum tantum vendatur, vinum verò tantum, atque hoc vitium tali vindicetur supplicio, & hoc aut illud offeratur sacrificium, & similia non natura, sed humana voluntas iustum fecit. Quare ait illi Philosoph. iustum legitimum a tequam essent positum, nihil referre, sed postquam positum est. In summa, diuisio hæc præfens, in idem cum illa coincidit, qua Doctores distinguunt, alia esse vel iusta quia bona, vel prohibita, quia mala alia verò vel bona, quia iusta, vel mala, quia obiectio prohibita. Offert se nihilominus non nihil ambiguitatis circa definitionem illam iuris naturalis per causam efficientem: Si enim ius natura est, quod natura docet, nõ illud posset ignorare, & tamen multa sunt de iure naturæ, quæ barbaræ gentes ignorant: vt fornicatione simplici ex concilio apostolico adnotauimus, Act. 5. quæ ideo prohibita fuit conuersæ gentilitati, ne per ignorantiam excusarentur. Rursus: Si ius naturæ est illud ad quod natura instigat, si ius omne naturale esse necessarium, quod tamen videtur esse falsum, cū super aliquo, vt supra diximus, dispensari possit. Ad horum prius respondetur, quod in obiecto non quicquid natura docet, omnes castionem

N 2 pium,

Cicero.

Aristot.

Primò

aduer-

fus defi-

nitione

iuris na-

turalis.

Ad pri-

ma obic-

tionem

OTO
iure
legitimus
DIT
13

piunt, sed illi prorsus qui serenam habent rationem & ab omni nebula liberam. Nā qui in vitia immergi caligine illam obdixerunt, naturæ radios nō satis perspiciunt. Posterior verò dubitatio tacta est inter arguendum in fronte questionis.

Ad primū arg. principale.

Respondetur ergo ad primum argumentum, ubi idem monebatur scrupulis, concesso ius omne naturæ esse simpliciter necessarium naturæ suæ. Quapropter præcedenti lib. q. 3. diximus esse indispensabile. Quia verò Scotus ipse quamvis censeat præcepta secundæ tabulæ dispensabilia esse, negare non debet quin sint naturæ suæ necessaria. Sed forte diceret, quod Deus natura superior poterit super illis dispensare sicuti angeli & cæli licet sint res naturæ suæ necessariæ, possunt supernaturaliter annihilari. Item si satis demonstratum sit neque id de eisdem præceptis esse possibile. ut potè cum prorsus eorum naturæ repugnet esse licita, sicuti homini esse irrationalem. At verò id quod natura suæ est necessarium potest mutari rebus mutari. Necessitas quippe vniuscuiusque rei secundum eius naturam perpendenda est. Si enim natura rei immutabilis est, tunc & ius eius erit simpliciter immutabile, ut quia cælum res est immutabilis, eius motus est immutabilis, sed quia aqua est res mutabilis licet simpliciter illi sit naturale infringere, nihilominus quando est calida calefacit. Pari modo, quod depositum sit domino reddendum, per se consideratum est simpliciter necessarium, sed quia homo est mutabilis dum dominus, præter affectus suum gradum petit ad occidendum, non est illi reddendum: quia sicut sanus existeret, ius esset ei reddere, ita dum insanus sit, ius est non reddere. Eodem modo ius per se simpliciter necessarium est quicquid debes ut solvas quando verò soluendo non es, ius non te litigat. Hæc ergo mutatio non tam fit in iure, quam in hominibus ipsis. Atqui ex hac radice in fine primi libri rationem deduximus, quare expedit leges humanas non nunquam mutari, nempe quia res mutantur. Et lib. 1. q. 3. commoustrauimus, in illas leges quæ rationem ipsam iustitiæ & finem continent, dispensationem cadere non posse, in illas verò, quæ non finem, sed media secum afferunt, cadere posse, hoc enim naturalium genus est, quod Aristoteles

loco citato ait posse mutari. Nam essi dextera naturaliter validior sit, aliquando deficit: & est sinistrum brachium robustius. Ad secundum respondetur concesso non esse regulam generalem vt quidquid voluntas constituat, continuo sit iustum. Nā si quid contra ius naturæ constituat, nunquam vim legis obtinebit vt supra dictum est reclamante propheta Isa. 1. c. Vt qui cōdunt leges iniquas. Sed quando res est nō solum naturæ non repugnans, verum pro loco & tempore congruens, tunc voluntas humana, si publica auctoritate polleat, id potest constituere, quod quia constitutum est, sit iustum, & vt ait Arist. quod non referebat, iam inde refert.

Ad tertium denique respondetur, vt supra insinuauimus, quod ius diuinum non concluditur eadem diuisione contra ius naturale & positium, immo verò similiter diuiditur. Itaque, vt perspicua sit diuisio, primum omnium diuiditur ius in diuinum, & humanum, deinde vtrunque membrum eadem prorsus diuisione subsecatur vt ius diuinum alterum sit naturale, atque alterum positium. Vniuersum enim ius naturale est diuinum: eo quod Deus est auctor naturæ, ac subinde cuiuscunque eius iuris, sed ius diuinum positium est quod supra naturam est ab ipso positum, vt sacramentorum iura Christianæ familiæ, & ceremonialia ac iudicialia antiquæ legis. Præcepta autem primæ tabulæ decalogi non simpliciter dicuntur ius diuinum positium licet, vt supra dictum est, per fidem sint explicita, quia ex rerum natura pullulant, licet, nisi opitulante fide, non ab omnibus agnoscantur.

ARTICVLVS III.

Vtrum ius gentium sit idem cum iure naturali.

Cum duo tantum membra in proxima diuisione posuerimus, dum genus iuris naturale tantum & positium distinximus, dubium de iure gentium restat: verò nam illorum membrorum comprehendatur? Et arguitur, quod contineatur sub iure naturali. Ius enim illud in quo omnes homines conueniunt esse non potest nisi naturale, quod, vt proxime dicebamus

Aristot. enim naturalium genus est, quod Aristoteles

mus, commune est omnibus, iure autem gentium omnes gentes conveniunt, secundum illud Vlpian l. j. ff. de iust. & iur. Ius gentium est, quo gentes humane utuntur.

Secundū

ut Insti. de iure natu. &c. Ius gentium omni humano generi commune est, ergo ius gentium & naturale idem sunt. Secundo arguitur, servitus est de iure gentium, ut habetur d. l. r. can. ius gentium, & Insti. modo cita. & ff. de iust. & iur. l. manumissiones sunt autem, ut Philosophus ait i. Politicor. multi naturaliter servi, ergo ius gentium est naturale. Tertio, Ius dividitur in naturale & positium, sed nunquam vāverit mundi gentes conveniunt ut ius aliquod statuerent, ergo natura idem ius docuit, atque adeo est naturale. In contrarium autem est Isidorus distin. r. can. ius autem. ubi distinguit ius gentium a naturali dicens. Ius autem naturale est, aut civile aut gentium.

Aristot.

Politicor. multi naturaliter servi, ergo ius gentium est naturale. Tertio, Ius dividitur in naturale & positium, sed nunquam vāverit mundi gentes conveniunt ut ius aliquod statuerent, ergo natura idem ius docuit, atque adeo est naturale. In contrarium autem est Isidorus distin. r. can. ius autem. ubi distinguit ius gentium a naturali dicens. Ius autem naturale est, aut civile aut gentium.

Tertium

Ad questionem unica conclusione respondetur, ius gentium & a iure naturali distinguitur, & sub iure positivo comprehenditur. Hanc conclusionem etiam expresse hic S. Tho. non ponit, tamen argumenta eius quib. initio quæstionis arguit ius gentium esse naturale, insinuant eius esse mentem id negare, affirmareque subinde esse ius positium. Præterquam quod, r. 2. q. 95. ar. 4. id plane affirmat, vbi ius positivum dividit in ius gentium & civile, quod nos lib. 1. q. 5. exposuimus. Et ratio quam hic adducit, id ipsum patefacit. Probatur ergo conclusio: Ius naturale (ut articulo proximo diximus) est illud quod ex rerum ipsa natura adequatum est, & alteri commensuratum. Hoc autem dupliciter contingit. Vno modo, secundum absolutam rerum considerationem, sicuti masculus & femina absoluta natura sua coaptantur in vnum generationis officium, & pater curat filium alere. Alio modo quidpiam est alteri commensuratum, non secundum absolutam eius naturam, sed in ordinem ad certum finem & per certas circumstantias consideratum. Exempli gratia. Quod hoc prædium ab hoc proprio domino possideatur, & aliud ab alio, natura rerum absolute existimata non magis exigit, quam ut omnia in communi possideantur. At tamen si ager idem consideratur, ut ad ferendos fructus colendus atque in pa-

Isidorus

ce possidendus, & pro statu nature corrupte in quo homines segriores existunt, ad impendendas proprias operas, que in commune bonum cessurae sunt & alienorum sunt auidi, ratio statim colligit omnino conducere ut possessionum divisiones fiant, quemadmodum Philosophus 2. Poli docet, & libro nos quarto, questione de rerum divisione, monstraturi sumus. Ex hac ergo distinctione elicitur conclusio nis ratio. Remnanq. absolute apprehendere non solum hominibus, verum & ceteris etiam animantibus naturalis instinctu convenit, & ideo ius quod simpliciter est naturale, ut societas masculi & feminae, ac prolium nutritio, cunctis est animalibus commune. Ad vero de rebus in ordine ad finem subcertisq. circumstantiis iudicare, non omnibus animalibus competit, sed peculiariter homini virtute rationis, cuius est vnum ad aliud conferre. Id ergo ius quod per talem collatiuam rationem constituitur, dicitur ius gentium, id est ius quod gentes vniuersae, quatenus rationales sunt, sibi constituerunt. Per horum ergo intellectum clarescunt Iuriconsulorum verba, quorum explanatio morali philosopho incumbit. Ait enim Vlpia. l. r. ff. de iust. & iur. ius gentium a naturali recedere, idque inde licere facile intelligere, quod illud omnibus animalibus hoc fœlis hominibus interesse commune est. Et Caius l. omnes populi. Quod naturalis, inquit, ratio inter omnes homines constituit, id apud omnes peræque custoditur, vocaturq. ius gentium. Non ait, Quod simplex lux natura, sed Quod, ratioq. hominibus propria est constituit, i. ponit. Atq. hic denuo argumētum sumitur aliud conclusionis. Ius enim naturale est simpliciter necessarium, i. quod non dependet ex humano consensu, ius autem gentium obligat, quia videtur, i. quia ab hominibus sic iudicatur, nunquam aut rerum possessiones dividerentur, nisi homines consentirent, ut isti illas, alij vero alias possiderent, ergo ius gentium non est simpliciter naturale, sed positium. Quod si conclusionē nostrā hoc argumēto cocutias, q. inde fieret confes quens ius gentium idem esse quod civile, ut luculentior tibi fiat ratio, differētia accipito inter has iuris species. Primū omnium, ius gentium & civile a naturali differunt, eo q. naturale simpliciter est necessarium se-

Ad quæstionem

Ad quæstionem unica conclusione respondetur, ius gentium & a iure naturali distinguitur, & sub iure positivo comprehenditur. Hanc conclusionem etiam expresse hic S. Tho. non ponit, tamen argumenta eius quib. initio quæstionis arguit ius gentium esse naturale, insinuant eius esse mentem id negare, affirmareque subinde esse ius positium. Præterquam quod, r. 2. q. 95. ar. 4. id plane affirmat, vbi ius positivum dividit in ius gentium & civile, quod nos lib. 1. q. 5. exposuimus. Et ratio quam hic adducit, id ipsum patefacit. Probatur ergo conclusio: Ius naturale (ut articulo proximo diximus) est illud quod ex rerum ipsa natura adequatum est, & alteri commensuratum. Hoc autem dupliciter contingit. Vno modo, secundum absolutam rerum considerationem, sicuti masculus & femina absoluta natura sua coaptantur in vnum generationis officium, & pater curat filium alere. Alio modo quidpiam est alteri commensuratum, non secundum absolutam eius naturam, sed in ordinem ad certum finem & per certas circumstantias consideratum. Exempli gratia. Quod hoc prædium ab hoc proprio domino possideatur, & aliud ab alio, natura rerum absolute existimata non magis exigit, quam ut omnia in communi possideantur. At tamen si ager idem consideratur, ut ad ferendos fructus colendus atque in pa-

Conclō

Ad quæstionem unica conclusione respondetur, ius gentium & a iure naturali distinguitur, & sub iure positivo comprehenditur. Hanc conclusionem etiam expresse hic S. Tho. non ponit, tamen argumenta eius quib. initio quæstionis arguit ius gentium esse naturale, insinuant eius esse mentem id negare, affirmareque subinde esse ius positium. Præterquam quod, r. 2. q. 95. ar. 4. id plane affirmat, vbi ius positivum dividit in ius gentium & civile, quod nos lib. 1. q. 5. exposuimus. Et ratio quam hic adducit, id ipsum patefacit. Probatur ergo conclusio: Ius naturale (ut articulo proximo diximus) est illud quod ex rerum ipsa natura adequatum est, & alteri commensuratum. Hoc autem dupliciter contingit. Vno modo, secundum absolutam rerum considerationem, sicuti masculus & femina absoluta natura sua coaptantur in vnum generationis officium, & pater curat filium alere. Alio modo quidpiam est alteri commensuratum, non secundum absolutam eius naturam, sed in ordinem ad certum finem & per certas circumstantias consideratum. Exempli gratia. Quod hoc prædium ab hoc proprio domino possideatur, & aliud ab alio, natura rerum absolute existimata non magis exigit, quam ut omnia in communi possideantur. At tamen si ager idem consideratur, ut ad ferendos fructus colendus atque in pa-

reſiua.

Ad quæstionem unica conclusione respondetur, ius gentium & a iure naturali distinguitur, & sub iure positivo comprehenditur. Hanc conclusionem etiam expresse hic S. Tho. non ponit, tamen argumenta eius quib. initio quæstionis arguit ius gentium esse naturale, insinuant eius esse mentem id negare, affirmareque subinde esse ius positium. Præterquam quod, r. 2. q. 95. ar. 4. id plane affirmat, vbi ius positivum dividit in ius gentium & civile, quod nos lib. 1. q. 5. exposuimus. Et ratio quam hic adducit, id ipsum patefacit. Probatur ergo conclusio: Ius naturale (ut articulo proximo diximus) est illud quod ex rerum ipsa natura adequatum est, & alteri commensuratum. Hoc autem dupliciter contingit. Vno modo, secundum absolutam rerum considerationem, sicuti masculus & femina absoluta natura sua coaptantur in vnum generationis officium, & pater curat filium alere. Alio modo quidpiam est alteri commensuratum, non secundum absolutam eius naturam, sed in ordinem ad certum finem & per certas circumstantias consideratum. Exempli gratia. Quod hoc prædium ab hoc proprio domino possideatur, & aliud ab alio, natura rerum absolute existimata non magis exigit, quam ut omnia in communi possideantur. At tamen si ager idem consideratur, ut ad ferendos fructus colendus atque in pa-

S. Tho.

Ad quæstionem unica conclusione respondetur, ius gentium & a iure naturali distinguitur, & sub iure positivo comprehenditur. Hanc conclusionem etiam expresse hic S. Tho. non ponit, tamen argumenta eius quib. initio quæstionis arguit ius gentium esse naturale, insinuant eius esse mentem id negare, affirmareque subinde esse ius positium. Præterquam quod, r. 2. q. 95. ar. 4. id plane affirmat, vbi ius positivum dividit in ius gentium & civile, quod nos lib. 1. q. 5. exposuimus. Et ratio quam hic adducit, id ipsum patefacit. Probatur ergo conclusio: Ius naturale (ut articulo proximo diximus) est illud quod ex rerum ipsa natura adequatum est, & alteri commensuratum. Hoc autem dupliciter contingit. Vno modo, secundum absolutam rerum considerationem, sicuti masculus & femina absoluta natura sua coaptantur in vnum generationis officium, & pater curat filium alere. Alio modo quidpiam est alteri commensuratum, non secundum absolutam eius naturam, sed in ordinem ad certum finem & per certas circumstantias consideratum. Exempli gratia. Quod hoc prædium ab hoc proprio domino possideatur, & aliud ab alio, natura rerum absolute existimata non magis exigit, quam ut omnia in communi possideantur. At tamen si ager idem consideratur, ut ad ferendos fructus colendus atque in pa-

Probō

Ad quæstionem unica conclusione respondetur, ius gentium & a iure naturali distinguitur, & sub iure positivo comprehenditur. Hanc conclusionem etiam expresse hic S. Tho. non ponit, tamen argumenta eius quib. initio quæstionis arguit ius gentium esse naturale, insinuant eius esse mentem id negare, affirmareque subinde esse ius positium. Præterquam quod, r. 2. q. 95. ar. 4. id plane affirmat, vbi ius positivum dividit in ius gentium & civile, quod nos lib. 1. q. 5. exposuimus. Et ratio quam hic adducit, id ipsum patefacit. Probatur ergo conclusio: Ius naturale (ut articulo proximo diximus) est illud quod ex rerum ipsa natura adequatum est, & alteri commensuratum. Hoc autem dupliciter contingit. Vno modo, secundum absolutam rerum considerationem, sicuti masculus & femina absoluta natura sua coaptantur in vnum generationis officium, & pater curat filium alere. Alio modo quidpiam est alteri commensuratum, non secundum absolutam eius naturam, sed in ordinem ad certum finem & per certas circumstantias consideratum. Exempli gratia. Quod hoc prædium ab hoc proprio domino possideatur, & aliud ab alio, natura rerum absolute existimata non magis exigit, quam ut omnia in communi possideantur. At tamen si ager idem consideratur, ut ad ferendos fructus colendus atque in pa-

conclu.

Ad quæstionem unica conclusione respondetur, ius gentium & a iure naturali distinguitur, & sub iure positivo comprehenditur. Hanc conclusionem etiam expresse hic S. Tho. non ponit, tamen argumenta eius quib. initio quæstionis arguit ius gentium esse naturale, insinuant eius esse mentem id negare, affirmareque subinde esse ius positium. Præterquam quod, r. 2. q. 95. ar. 4. id plane affirmat, vbi ius positivum dividit in ius gentium & civile, quod nos lib. 1. q. 5. exposuimus. Et ratio quam hic adducit, id ipsum patefacit. Probatur ergo conclusio: Ius naturale (ut articulo proximo diximus) est illud quod ex rerum ipsa natura adequatum est, & alteri commensuratum. Hoc autem dupliciter contingit. Vno modo, secundum absolutam rerum considerationem, sicuti masculus & femina absoluta natura sua coaptantur in vnum generationis officium, & pater curat filium alere. Alio modo quidpiam est alteri commensuratum, non secundum absolutam eius naturam, sed in ordinem ad certum finem & per certas circumstantias consideratum. Exempli gratia. Quod hoc prædium ab hoc proprio domino possideatur, & aliud ab alio, natura rerum absolute existimata non magis exigit, quam ut omnia in communi possideantur. At tamen si ager idem consideratur, ut ad ferendos fructus colendus atque in pa-

ſionis.

Ad quæstionem unica conclusione respondetur, ius gentium & a iure naturali distinguitur, & sub iure positivo comprehenditur. Hanc conclusionem etiam expresse hic S. Tho. non ponit, tamen argumenta eius quib. initio quæstionis arguit ius gentium esse naturale, insinuant eius esse mentem id negare, affirmareque subinde esse ius positium. Præterquam quod, r. 2. q. 95. ar. 4. id plane affirmat, vbi ius positivum dividit in ius gentium & civile, quod nos lib. 1. q. 5. exposuimus. Et ratio quam hic adducit, id ipsum patefacit. Probatur ergo conclusio: Ius naturale (ut articulo proximo diximus) est illud quod ex rerum ipsa natura adequatum est, & alteri commensuratum. Hoc autem dupliciter contingit. Vno modo, secundum absolutam rerum considerationem, sicuti masculus & femina absoluta natura sua coaptantur in vnum generationis officium, & pater curat filium alere. Alio modo quidpiam est alteri commensuratum, non secundum absolutam eius naturam, sed in ordinem ad certum finem & per certas circumstantias consideratum. Exempli gratia. Quod hoc prædium ab hoc proprio domino possideatur, & aliud ab alio, natura rerum absolute existimata non magis exigit, quam ut omnia in communi possideantur. At tamen si ager idem consideratur, ut ad ferendos fructus colendus atque in pa-

ce possidendus, & pro statu nature corrupte in quo homines segriores existunt, ad impendendas proprias operas, que in commune bonum cessurae sunt & alienorum sunt auidi, ratio statim colligit omnino conducere ut possessionum divisiones fiant, quemadmodum Philosophus 2. Poli docet, & libro nos quarto, questione de rerum divisione, monstraturi sumus. Ex hac ergo distinctione elicitur conclusio nis ratio. Remnanq. absolute apprehendere non solum hominibus, verum & ceteris etiam animantibus naturalis instinctu convenit, & ideo ius quod simpliciter est naturale, ut societas masculi & feminae, ac prolium nutritio, cunctis est animalibus commune. Ad vero de rebus in ordine ad finem subcertisq. circumstantiis iudicare, non omnibus animalibus competit, sed peculiariter homini virtute rationis, cuius est vnum ad aliud conferre. Id ergo ius quod per talem collatiuam rationem constituitur, dicitur ius gentium, id est ius quod gentes vniuersae, quatenus rationales sunt, sibi constituerunt. Per horum ergo intellectum clarescunt Iuriconsulorum verba, quorum explanatio morali philosopho incumbit. Ait enim Vlpia. l. r. ff. de iust. & iur. ius gentium a naturali recedere, idque inde licere facile intelligere, quod illud omnibus animalibus hoc fœlis hominibus interesse commune est. Et Caius l. omnes populi. Quod naturalis, inquit, ratio inter omnes homines constituit, id apud omnes peræque custoditur, vocaturq. ius gentium. Non ait, Quod simplex lux natura, sed Quod, ratioq. hominibus propria est constituit, i. ponit. Atq. hic denuo argumētum sumitur aliud conclusionis. Ius enim naturale est simpliciter necessarium, i. quod non dependet ex humano consensu, ius autem gentium obligat, quia videtur, i. quia ab hominibus sic iudicatur, nunquam aut rerum possessiones dividerentur, nisi homines consentirent, ut isti illas, alij vero alias possiderent, ergo ius gentium non est simpliciter naturale, sed positium. Quod si conclusionē nostrā hoc argumēto cocutias, q. inde fieret confes quens ius gentium idem esse quod civile, ut luculentior tibi fiat ratio, differētia accipito inter has iuris species. Primū omnium, ius gentium & civile a naturali differunt, eo q. naturale simpliciter est necessarium se-

Ph. loſe plus.

Elucida tur varia

Iuricoſultorū uerba.

Alia rō pro con clōne.

Scrupu lus.

Solutio.

SOTO
iure
logius
DIE
13

Primū
diferi-
men iu-
ris ciui-
lis ac
gentiū.

cundum absolutam rerum considerationem, ut dictum est, & ideo cunctis animantibus, commune, ius vero tam gentium, quā ciuile humana ratione est positum. Ius autem gentium & ciuile in primis hoc basilari discrimine differunt quod lib. 1. q. 5. argu. 4. ex mente D. Tho. de promptissimum, nempe quod ius gentium ex principiis naturalibus rerum consideratarum in ordine ad aliquem finem & circumstantias per uiam conclusionis elicitur, ut dicas, Agricolendi sunt, & hoies negligentiores sunt, ad communia, quā ad propria, ergo priuatum possidentur. Ius autem ciuile colligitur ex vno principio naturali, & altera præmissa arbitraria humano posita, & ideo non colligitur per viam illationis sed per determinationem generalis principii ad spirituales legem ut de ceremonialibus, & iudicialibus identidem dictum est, ut si dicas, Res iusto pretio vendantur, iustum autem triuici pretium pro rōe pātis loci & tēporis est quinque scilorum, minor enim non est de iure naturæ. Et malefactor est plestendus, ergo suspendendus latro. Ex hac prima differentia sequitur secunda, quod ad constituendum ius gentium non requiritur hominum cōuentus in vnum locum quoniam ratio ad singulos per se docet, sed ad constituendum ius ciuile, requiritur reipublicæ concilium, aut principis auctoritas, ut vltro citroque habito consilio cōstituantur. Adque ex hac rursus sequitur tertia, videlicet quod ius gentium est gentibus omnibus commune ut dictum est, ius autem ciuile est, ut ait Isidorus, quod quisque populus vel ciuitas sibi proprium constituit. Quare aliud est ius Atheniensium, aliud vero Romanorum, & c. ut habetur Insti. de iure na. & gent. §. sed ius. De iure autem gentium omnes pōtētiæ contractus introducti sunt, ut emptio & venditio, locatio, & c. sine quibus humana societas conflare non potest, ut patet eodem, Inst. §. ius at & ff. de iust. & iure l. ex hoc iure Isidorus ergo quia nouit ius gentium, & a naturali differre, & a ciuili, ne tot faceret diuisiones, distinxit ius in hæc tria membra. Aristoteles ergo diuidit in ius naturale, & positium, ac deinde ius positium humanum in ius gentium, & ciuile. Est autem admonito opus, ne quemquam diuisio Aristotelica fallat lib. 5. Eth. c. 7. vbi ius politicum diuidit in naturale, & legitimū. Haud enim politicum pro eo protius vsur-

Secūda
dīa.

Tertia.

Contra-
tus fere
oēs iure
gentiū in-
troducti
sunt.

pat, quod iuris prudentibus est ciuile, nam ius naturale nō est species ciuile, sed illi cōtra positū. Appellauit ergo generaliter ius politicum ius omne, quo ciuitas utitur, quo nomine tam naturale quam gentium, quam etiam ciuile comprehenditur. At vero non omnes scrupuli extincti sunt, qui ex hac conclusione succrescunt, videntur enim iura contra extare. Ait quippe Pomponius, veluti ff. de iust. & iur. religionem erga Deum, & ut parentibus, & patriæ pareamus, esse de iure gentium. Et Florentinus. l. ut vim iniurias propulsare, ad idem spectare ius hæc tamen omnia sunt de iure natura. Nam præceptum religionis & honorandi parentes in decalogo iunt, qui ut supra satis demonstrauimus, germen est naturalis iuris. Et propulsare iniurias, conclusio est illius principii. Vna quæ res appetit se conseruare, ergo ius gentium idem est, quod naturale. Et secundo id ipsum arguitur. Libro proximo hanc sepe repetimus differentiam inter moralia præcepta ex vna parte, & ceremonialia, arque iudicialia, & ius ciuile ex altera, quod moralia inferuntur ex principiis naturæ per modum conclusionis non autem reliqua, ut modo declarabamus. Qua de causâ diximus decalogum esse de iure naturæ. Si ergo ius gentium inferuntur ex eisdem principiis per modum conclusionis, sit, ut sit pariter de iure naturæ.

Ad primum argumentum respondetur iuris prudentes nimium extendere ius gentium. Censent namque tali appellatione comprehendere quid quid cunctis mortalibus est commune, & ius naturale id duntaxat esse quo et bruta cum hominibus conueniunt, cū tū multa sint naturalia iura, quæ peculiariter conueniunt humanæ naturæ & nō brutæ, ut est decalogus, & quæ ibi implicita sunt. Differentia ergo non est, sed quā nos posuimus, scilicet quæ inferuntur ex absoluta rerum natura, & consequentia necessaria, pertineant ad ius naturale, illa vero quæ non ex absoluta consideratione, sed modo expositum in ordine ad certū finem, sint de iure gentium. Quare decalogus non de iure gentium, sed de iure naturæ est. Ex hoc elicitur solutio secundi argumenti. Quando enim diximus ius gentium elici ex principiis naturæ per viam illationis, nō intelligitur, quod illatio sit omnino necessaria, sed rei naturæ in ordine ad talem finem conueniētiæ. Haud.

Haud. n. ex necessitate colendi agros vel pacificæ eorum possessionis consequitur tã necessario dominorum diuisio, quam ex illo principio. Id ne facias aliis &c. elicitur. Non occides, quia est illi fini congruentissimum atque expedientissimum. Hic autem oboritur postremum dubium, virum in ius gentium cadat dispensatio, an vero perinde atque ius mortale sit in dispensabile? Respondetur sub distinctione, Aliqua enim sunt de iure gentium adeo conducentia ad humanum conuictum, vt nulla tenus fas sit super illis dispensari, imo forsitan dispensatio esset irrita, vt diuisio rerum de qua modo dicebamus. Namque nisi inter religioſos, intolerabilis esset communis rerum possessio. Alia vero sunt eundem iuris, quæ uni pro causa dispensabilia. Seruitus enim est de iure gentium, & tamen dispensatum est, ne Christiani capti in bello, pro seruis habeantur, & nonnulli contractuum ciuiliu, etiam qui sunt de iure gentium, possunt dispensari. Est enim de iure gentium seruire fidem hostibus, vt seruare legatos in bello tamen si causa fidei contrarium posceret, non esset seruandum, immo si corrupta dogmata disseminarent, exurendi essent neque dispensatione opus esset.

Postremum dubium. Solutio.

Secundum.

Ad primum argumentum capitale. Solutio.

Ad tertium.

ARTICVLVS IIII.

Utrum ius paternum ac dominatum eſt a iusto politico & inter se vlla ratione distinguatur.

Resstat ex superioribus dubium circa quãdam iuris species, qualis est paterna & dominatum, quæ non videntur sub rationibus superiorum prorsus comprehendi. Quæritur ergo, virum ius paternum & dominatum & a politico, & inter se distinguantur. Et arguitur vt motis nobis est à parte negatiua. Ad iustitiam in genere pertinet vnicuique quod suum est reddere, cum ergo ius sit obiectum iustitiæ, sit, vt pari modo vnumquæque æqualis ex aspietat. Quare non est distinguendum aut inter patrem, & filium, aut inter dominum & seruum. Secundo. Lex quæ, vt art. diximus ratio est & regula conſtitutiua iusti, ad bonum commune totius ciuitatis spectat, non ad vllius personæ priuatum, pater autem & filius, dominusq. & seruus ad priuatam pertinent familiam, non ergo distinguitur ius paternum & dominatum a politico. Tertio. Si hæc species vitis essent discernendæ, pari ratione & distinguendæ essent alie plures secundum gradus diuersos, qui sunt inter ciues, vt puta ius militare, & sacerdotum &c. In contrarium ante est auctoritas Philosophi s. Ethic. c. 6. distinguentis ius paternum ac dominatum a politico.

Primum argumentum a parte negatiua.

Secundum.

Tertium.

Aristot.

Prima conclusio.

Articulus hic in hoc solum adhibitus est ut locus hic citatus Aristot. exponatur. Ad hunc igitur tribus breuissimis conclusionibus respondetur, quibus sententia Aristot. summam exponitur. Prima est. Inter patrem & filium non est simpliciter iustum politicum, sed secundum quid. Et memento non usurpare nos hic politicum pro eo quod est ciuile, vt distinguunt, a iure naturali & gentium, sed vt proxime dicebamus, pro eo quod est ius inter ciues studium. Sic enim accipit Aristoteles vt etiam naturale comprehendat. Probatur ergo conclusio. Iustum, vt hæcenus dicebamus, idem est quod adequatum & commensuratum alteri. Intercedit enim iusti-

NOTO
iure
legibus
DIE
13

Proba-
tio con-
clusiōis.

tiam, non nisi inter duos aut plures, est ta-
men vnus homo alter ab altero dupliciter.
vno modo, quia simpliciter ab illo distin-
guitur vt cinis quilibet a altero cine. Alio
modo, secundum quid nempe quia quod-
dam modo est alter, puta alterum suppo-
situm, quodammodo vero idem, videlicet
pars alterius. Filius autem non est simpli-
citer alter a patre, sed secundum quid, vt po-
te pars eius, vt habetur Ethic. 8. & nempe se-
men ab illo decium ergo inter patrem &
filium non est simpliciter iustum, sed secun-
dum quid quod peculiariter dicitur iustum

Secūda
conclō.
Rō con-
clusiōis.

paternum. Pari ratione constituitur secun-
da conclusio. Inter dominum & seruum
non est simpliciter iustum. Quoniam, vt 1.
Politico. ait Philosophus, Seruus non est
simpliciter aliud a domino, imo quidquid
est, domini est, puta instrumentum ergo si-
cut inter instrumentum & artificem non
est propria ratio iusti neque artifex iniu-
riam facit instrumentū si ad libitum suum
illo vtatur, sic neq. inter dominum, & ser-
uum, secundum quid, id est herile. Tertia cō-
clusio, inter virum, & uxorem maior est ra-
tio, iusti, quam inter patrem & filium &
quam inter dominum seruum. Conclusio
hæc adiecta superioribus est ad concilian-
dum cum Apostolo Philosophum. Si enim
Apostolū andias ad Ephes. quinto inquit
tem, virum & uxorem ad idem pertine-
re corpus, secundum illud Gen. 2. Erūt duo
in carne vna, facile inde tibi colligere vi-
deberis minorem rationem iusti interesse

Tertia
conclō.

inter virum & uxorem quam inter patrem
& filium eo, quod minus videantur esse
duo, nihilominus Aristor. loco citato plus
inter eos iusti internouit. Et ratio est, quod
ambo, licet non ex æquo, ordinem tamen
habent ad communem familiæ dispensatio-
nem. Quare, & filii & serui eodem pene iu-
re obedire tenentur matris familias, quo &
patri. Nam & si vxor obedire teneatur vi-
ro, cui ad eiusdem prolis generationem cō-
iungitur, ob idque dicitur esse quodāmo-
do idem corpus. idem corporale princi-
pium, qua rōne prima mulier decocta viri
placato fuit, tamen non quacunque sin-
gularis mulier eo modo pars est mariti
qui d filius patris. Immo, si ita loqui liceret,
compars eius est, nam ambo sunt partes
vnius carnis, ob idq. dicuntur duo in carne
vna. Ac multo minus se habet ad virum,
vt seruus. Quare Phil. 1. Pō. i. barbarici iu-

Paulus.

Rō con-
clusiōis.

buit, vt foemina & seruus eodem gradu ha-
beantur, ob idque inter virum & uxorem
æconomicum iustum est. Circa primam
conclusionem in primis notandum, quod
cum asserit inter patrem & filium non
esse simpliciter iustum, sed secundum quid,
illud secundum quid quamvis rationem
iusti diminuat, non tamen minuit ratio-
nem debiti & naturalis virtutis, sed po-
tius auget. Et enim cum iustitia & ad alter-
um sit, & debitum definet, & æqualita-
tem constituat, ex defectu cuiusque illarum
trium rationum deficit, ratione iustitiæ.
Nam inter patrem & filium deficit ratione
prima, quia non est simpliciter ad alterum.
Præterea, ratione tertia, quia parentibus
æquale reddere non possumus non autem
ratione secunda, quia plus patribus debe-
mus, quam cæteris. Quo circa caue pu-
tes ius paternum minus habere naturæ,
quam pollicicum, imo magis naturale est,
etsi munus habeat iustitiæ. Atqui rationes
istæ multo iustius nobis competunt respe-
ctu Dei. Primum, quia quodammodo
aliquid ipsius sumus, non quidem partes,
sed tamen effectus, ideo multo minus suf-
ficimus ei æquale reddere quam parentib.
liberalitas autem deficit a ratione iustitiæ,
quia non versatur circa debitum. Fit ergo
ex his consequens, illud secundum quid iu-
stum, quod est patris ad filium, quidpiam
excellētius esse, quam est simplex iustitia,
vt puta pietatem. Sicutaberis autem for-
san, vtrum cum diximus inter patrem, &
filium non esse simpliciter iustum intelli-
gatur ex utroq. termino, sitam patris ad fi-
lium, quam filii ad patrem? Respondetur
vtrinque intelligi, licet non æqua ratione.
Filii enim ad patrem non est iustum sim-
pliciter, non solum quia pars est, sed quia
æquale reddere non potest, patris autem
ad filium, non propter rationem secundā,
sed propter primam nempe quia se habet
sicut totum ad partem. Vnde sicut inter
hominem & sua membra non est propria
ratio iusti, quia non sunt simpliciter duo,
sic neque patris ad filium. Nam quidquid
in illum confert, sibi ipsi quodammodo cō-
fert, & prosperitas atque aduersitas filii pa-
trem ipsum attingit. Vnde Seleucus Lo-
crensium monarcha, vbi filio vterque erat
eruens oculis, supplicium ex æquo par-
titus est, vt vtrique alter erueretur, vasi
ambo vnus essent homo. Hinc autem veri-
tati

fati forsan quis hoc obmoliatur argumen-
tum. Esto ita sit, quod filius quā diu est sub
cura parentum, aliquid sit patris, tamē post
quam emancipatus est, iam inde, sua qua-
dra viuens sit ciuis, sicuti est pater, cui deinceps
publici magistratus pariter decernuntur. Immo quandoque est patre superior
puta vel prætor, vel consul, vel dux belli.
Item inter patrem & filium possunt tunc
celebrari contractus emptionis, veditiois,
& alij in quibus iuris ratio æqua libra vtrin-
que pendet: ergo inter patrem & filium in
teuenire potest perfecta ratio iusti. Atqui
hoc annuere videtur diuus Thomas in so-
lutione secundi argumenti, vbi ait quod
pater & filius, dominus & seruus, considera-
ri possunt vt sunt homines, & vt vnus est ali-
quid alterius, & ideo etiam dantur aliqua
leges de patribus quomodo se debeant ha-
bere erga filios. Caietanus contendit quo-
modo cumq; considerentur filij, non esse ius
simpliciter inter ipsos & parentes, sed secū-
dum quid. Nam ius, inquit, quod est inter
eos quatenus homines, modificatur per il-
lud, quod vnus est pars alterius. Et ideo fit
ius secundum quod, puta paternum. At ve-
ro si meum iudicium vllius est momenti, di-
stingerem potius quod quantum ad natu-
ralia iura semper inter filios, etiam eman-
cipatos, & parentes manet ius paternum,
puta quantum ad honores deferendos, &
quantum ad aliqua obsequia, & iuuamina
dum opus illis fuerit filiorum opera, sed
quantum ad ciuilia, ius simpliciter & iustum
est inter illos.

Primū
argum.

S. Tho.
Secūdu.

Caieta.
Solutio
auctoris
risum.

Ad pri-
mū arg.

Ad secū-
dū arg.

Ad 3.

claratum. Tamē illa iura nulla ratione de-
ficiūt a perfecta iustitia, sicuti paterna, quia
est alterius simpliciter ad alterum. Omnia
enim reipublice membra immediatum or-
dinem habet ad bonum commune, & ideo
tam iustum & inter principem, & ciuem &
inter quemcunq; magistratum & subdi-
tum, quam inter reliquos ciues, sed differūt
illa iura penes diuersa officia, vt loco citato
declaratum est.

QVÆSTIO II.

DE IUSTITIA.

S. Tho. 2. 2. quæst. 58.

ARTICVLVS I.

*Vtrum definitio iustitia a Iuri consulis sit
recte constituta.*

Iuris igitur natura præfinita
sequitur, vt virtutem ipsam
iustitiæ, de qua præsens o-
pus instituiamus, & definitio-
ne monstremus & omnib.
suis numeris circumscribamus. Queritur er-
go vtrum definitio Vlpiani. ff. de iust. &
iur. qua ait. Iustitia est constans & perpetua
uoluntas ius suum vnicuique tribuen-
di, naturam iustitiæ absolute declarat? Et
arguitur a parte negatiua, Philof. s. Eth. ait
iustitiā esse habitum quo iusta operamur
& volumus, non ergo est voluntas, quæ
est potentia. Secundo; Sola Dei vo-
luntas est perpetua, ergo vel iustitia non
est perpetua voluntas, vel non est in homi-
nibus. Tertio perpetuum & constans idem
est, alterum ergo in definitione redundat.
Quarto. Ius reddere, munus est principi
propriū: non ergo id habitui iustitiæ com-
petit. In contrarium est auctoritas Iurif.
consulti.

Ad questionem vnica respondetur af-
firmatiua conclusiue. Definitio illa sane
intellecta bona est. Etenim cum virtus om-
nis sit habitus electiuis, vt 2. Eth. ait Arist.
& habitus ab actu fortiaur speciem, sicuti,
& actus ab obiecto, illa est optima vniuersalis
cuiuslibet virtutis definitio, quæ per pro-
priū

Primū
argum.
Aristot.
Secūdu.
Tertiū.
Quartū.

Conclō
iustitia.
Probō.
Aristot.

SOTO
iure
legibus
DIE
13